

Szklenár Judit szerk.

SzakMA Módszertár (Szilassy Eszter)

NEMZETI SZAKKÉPZÉSI INTÉZET. 2006. 248 OLDAL

A Szociális és Munkaügyi Minisztérium és a Nemzeti Szakképzési Intézet támogatásával, a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében készült SzakMA Módszertár című, internetről is letölthető (www.szakma.hu/letoltheto_anyagok/index.php) kiadvány szerkesztője Szklenár Judit; szerzői: Blazovicsné Varga Marianna, Csiszár Zsoltné, Dankó Ibolya, Lauthné Url Csilla, Németh-Szabados Klára, Szabó Marianne, Szabóné Végh Annamária és Szklenár Judit. E munka „egy jó szertárhoz hasonlóan segédeszközöket” ígér, „olyan kooperatív technikákat, [...] makro- és mikromódszereket, munkaformákat és játékokat, melyek segítenek [...] abban, hogy [...] kooperatív, tevékenységalapú tanulási lehetőségeket kínálhasson fel” (Módszertár, 7) a pedagógus. Ötlettárként szolgálhat bármely iskolatípus (akár általános, akár középiskola) nevelői számára. Az összegyűjtött technikák, módszerek, munkaformák (a továbbiakban az egyszerűség kedvéért – s a szerzők terminológiáját követve: módszerek) leírása általános, a konkrét példákat mellőző – nemcsak a helyszűke miatt, hanem azért is, mert a módszerek többsége rendkívül sokoldalúan, sokféleképp használható – s mert a konkrét tartalommal való megtöltést a szerzők a pedagógusok „fantáziájára és kreativitására” (Módszertár, 8) szeretnék bízni. Az ajánlott tantárgyak között 31 módszer bemutatásában szerepel a magyar nyelv és irodalom is – ám nemcsak ezeket, hanem az egész könyvet jó szívvel ajánljuk a magyar nyelv és irodalom szakos tanárok figyelmébe; ötletei sikeresen alkalmazhatók a magyar nyelvi órákon.

1. illusztráció

A cím szójátéka és a mű külső megjelenése (1. illusztráció) is arra enged következtetni, hogy a benne közölt módszerek fő jellemzője: a kreativitás és a játékoság. Ez dicsérendő, hiszen: „A játék [...] alkalmat ad [...] arra [...], hogy létrejöjjön a pedagógusnak a gyermekkel és a gyermekeknek egymással való közvetlen kapcsolata. Ugyanakkor a játék segíti a bármilyen korú gyermeknek az iskolai tevékenységben és a tanulásban való aktívabb részvételét is” (Mihály 2004).

A Módszertár „felhasználóbarát” kiadvány: jól áttekinthető segédkönyv, amelyben a felkínált ötleteket több szempontból is rendszerezték a szerzők. Az ábécésorrendben szereplő módszerek rövid leírásai fölött fejléc található, ezekkel a rovatokkal: *Funkció; Munkaforma; Anyagok/eszközök; Idő; Rokon módszerek; Folytatás* (a leírt aktivitás milyen más bemutatott módszerekkel folytatható); *Tantárgyak* (mely tantárgy vagy tantárgycsoport óráin lehet a leghasznosabban alkalmazni az adott módszert). Ez lehetővé teszi, hogy a pedagógus több módszert egymásra építve alkalmazhasson, s akár egész tematikus egységek tanítását is megtervezhesse.

A kiadvány elején és végén táblázatos regiszter található. Az elsőben az összes módszer szerepel, a név mellett a módszerhez rendelt funkció(k). A második, regiszterben fő funkciójuk szerint csoportosítva jelennek meg a módszerek.

A „funkció” megjelölést a szerzők így értelmezik: „Milyen tanítási/tanulási célokat lehet vele [az adott módszerrel] megvalósítani? A tanulási folyamat mely fázisában alkalmazható [az adott módszer]?” (Módszertár, 8). A következő funkciókat nevezik meg: *Egymás megismerése, Bemelegítés, Ráhangelés, Előismeretek mozgósítása, Célok megfogalmazása, Ötletek, döntés, Kommunikációs készség fejlesztése, Csoportalkotás, Prezentáció, Problémamegoldás, Konfliktuskezelés, Koncentráció, Ismeretszerzés, Ismétlés, Értékelés és Visszajelzés*.

Az *Egymás megismerése* (fő) funkciójú módszerek olyan osztályokban alkalmazhatók, amelyeknek tanulói még nem ismerik egymást és tanáraikat. Ezért játékos formában adnak és cserélnek személyes információkat (pl. *Bolondokháza*: mindenki 2 percig ismétletgeti a saját nevét). Ezek persze nem tartoznak az anyanyelvi órák tematikájához, de iskolakezdő osztályokban év elején egy-kettő beiktatható a feszültség oldására, a későbbi közös munka feltételeinek megteremtésére.

A „bemelegítő” módszerek között több átmozgató gyakorlat található. A *Gordiuszi csomó* elnevezésű játékban például a tanulók kézfogással csomót alkotnak, ezt kell közös erővel és mozgással „kibogozniuk”. Ez megint csak kevésbé „fér össze” a megszokott „nyelvtanórákkal” – ám egy-egy ilyen játék alkalmas arra, hogy „a tanulók komolyabb és nehezebb feladatok előtt átmozgassák magukat, javuljon a koncentrációs képességük, és jókedvvel folytassák a munkát, [...] kiváló jégtörők” (Módszertár, 16).

A *Ráhangelés*, az *Előismeretek mozgósítása*, a *Célok megfogalmazása*, az *Ötletek, döntés* elnevezésű funkciók szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Mindez egy-egy óra, témakör, tematikus egység kezdetéhez kötődik. S e fázisban rendkívül jelentős az előismeretek mozgósítása, hiszen az olyan információ, amelyet a tanuló nem tud összekapcsolni saját tudásával, hamarosan feledésbe merül. De legalább ilyen fontos az is, hogy a tanulók megfogalmazhassák az új témával kapcsolatos elvárásaikat, tanulási céljaikat, sőt érzelmi viszonyulásukat, ötleteiket is.

Mindennek a magyar nyelvi órákon (is) kiemelt szerepe van. Mennyivel élvezetesebb az előzetes ismeretek felelevenítése, ha a „Mit tanultatok már a szöveg fogalmáról?” tanári kérdésre adott válaszok helyett csoportokban dolgozva olyan lapokat tölthetnek ki – sőt plakátokat készíthetnek –, amelyeken az ábécé minden betűjéhez kereshetnek a témával kapcsolatos szavakat, fogalmakat (*ABC-módszer*)! S mennyivel szívesebben tanul az a gyermek, aki előzőleg részt vett az *Elvárások fája/plakátja* elkészítésében: megfogalmazhatta az adott témával kapcsolatos elvárásait, céljait, sőt azt is, hogy mitől tart, mi az, amit nem szeretne. A kiadványból számtalan hasonló ötlet hasznosítható az anyanyelvi órákon. Megemlítendő, hogy a ráhangelő és az előismeret-mozgósító funkciójú módszerek többsége az *Ismétlés* funkcióhoz is kapcsolható.

A *Csoportalkotás*, a *Kooperáció*, a *Problémamegoldás*, a *Konfliktuskezelés*, a *Prezentáció* funkcióhoz kapcsolt módszerek többsége látszólag nem kapcsolódik a magyar nyelvi tantárgy tematikájához. Ám „nincs olyan magyar nyelvi témakör, amely kooperatív munkában ne lenne feldolgozható”. S ennek bevonásával

„olyan nevelési helyzetet teremtünk a diákok számára, amelyben a párok vagy a csoportok együttműködve közös problémát oldanak meg [...]. A kooperatív munka mindig interakcióval jár együtt: információátadással, csoportos döntéshozatallal tanulnak a diákok...” (Antalné 2003: 422--23). Tehát ezekből a módszerekből is meríthetnek a magyar nyelv tanárai. S ha a tanulóknak úgy kell megalkotniuk – közös munkával – egy szöveget, hogy közben egy gombolyagot dobálnak egymásnak, s a végén kialakul közöttük a szöveg szövevényességét jelző háló (*Gombolyag*) – sokkal izgalmasabb a fogalmazásóra, a szövegalkotási gyakorlat.

Kétfajta készség, a koncentrációs és a kommunikációs készség fejlesztése is jelen van a funkciók között. S az utóbbi az anyanyelvi nevelés kiemelt feladata. Az ehhez ajánlott módszerek között fellelhetők szókincsbővítő játékok (pl. a kedvelt társasjáték, a Tabu tanórai változata); a szóbeli kommunikációs készséget, sőt a nonverbális kommunikációs készséget fejlesztő módszerek (pl. *Kép/hang hiba* – filmrészlet megtekintése és elemzése kép vagy hang nélkül). S különösen nagy hangsúlyt fektetnek a szerzők az érvelés és a vitázás módszereinek, technikáinak a gyakorlására is (a teljesség igénye nélkül: *Pro-kontra-vita*, *Quattro-vita*, *Vita csoporttámogatással*).

Nemcsak a magyar nyelvi, hanem minden órának fontos része az ismeretszerzés. A könyv erre is változatos módszereket kínál – alkalmazva a számítógépes információszerzést, az internet adta lehetőségeket is (*Internet-rally*, *Internet-tudástár*). Számos olyan módszert ismertet, amelynek segítségével a tanulók akár önállóan – illetve, kooperatív csoportmunkával – is feldolgozhatják az új tananyagot (pl. *Kérdezz – felelek*: az új anyaghoz kapcsolódó kérdéseket tartalmazó kártyákat kapnak a csoportok, amelyekre közösen keresik a válaszokat – előismereteikre, hipotéziseikre támaszkodva, illetve a tankönyvük segítségével). De még a – sokat kárhoztatott – tanári előadás feldolgozása is elősegíthető, s az aktív figyelem is fenntartható, ha 3-5 percenként *Mormoló-szünetet* iktatunk be, amely alatt a szomszédos tanulók megbeszélik, kommentálják a hallottakat, s kérdéseket fogalmaznak meg.

Az *Értékelés* és a *Visszajelzés* funkció is nagy szerepet kap a gyűjteményben: a bemutatott módszerek segítségével a tanulók értékelhetik egymás munkáját, s visszajelzést adhatnak a tanítási-tanulási folyamat eredményeiről. „A visszajelzések szerint általában minden órán mindenki jól érzi magát. Egy függőségi helyzetben lévő diákot inkább arról kellene kérdeznünk, hogy számára mi volt érdekes az órai munkából, milyen új információkat kapott, vagy miben ügyesedett” (Sallai 2006) – e módszerek pontosan erre törekszenek: a gyerekek például *Kincses ládába* tehetik mindazt, ami az adott órá(ko)n gazdagította őket: élményeiket, új ismereteiket is.

E rövid ismertetésben csak néhány fontos jellemzőre térhettem ki – s talán éppen ezért buzdíthatom a kollégákat arra, hogy ismerkedjenek meg részletesen is e kiváló ötlettárral, s használják sikerrel módszereit saját óráikon.

Irodalom

- Antalné Szabó Ágnes 2003. Az anyanyelvi nevelés új stratégiái. *Magyar Nyelvőr* 4: 407– 427.
- Mihály Ildikó 2004. „...Játszani is engedd!...”. *Új Pedagógiai Szemle* 7–8. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2004-07-vt-mihaly-jatszani> (2008. augusztus 30.)
- Sallai Éva 2006. Szakmai divatok és az iskola belső világa. *Új Pedagógiai Szemle* 7–8. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2006-07-ta-Sallai-Szakmai> (2008. augusztus 30.)

Az írás szerzőjéről

Szilassy Eszter

szilassy[kukac]hotmail.com